

part of the cultural heritage of border cities: a case study of Przemyśl / W. Wierzbieniec // Trans-border economies – new challenges of regional development in democratic world. Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno-Ekonomicznej im. Ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu. – Jarosław, 2013. – S. 13–21.

Андрій Клиш

УЧАСТИЕ ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ ОБЩЕСТВЕННО-ХРИСТИАНСКОГО ДВИЖЕНИЯ ГАЛИЧИНЫ В ПАРЛАМЕНТСКИХ ВЫБОРАХ 1900 Г.

Освещается деятельность украинских политиков Галичины общественно-христианского направления в проведении избирательной кампании 1900 г. в австрийский парламент, рассмотрены их предвыборная риторика и проанализированы результаты выборов.

Ключевые слова: выборы, предвыборная кампания, парламент, Галичина, общественно-христианское течение.

Andriy Klish

PARTICIPATION OF REPRESENTATIVES OF SOCIO-CHRISTIAN FLOWS OF GALICIA IN PARLIAMENTARY ELECTIONS 1900

Highlights the activities of Ukrainian Galician politicians socio-Christian perspective in the election campaign in 1900 to the Austrian Parliament, considered their pre-election rhetoric and analyzed the results.

Key words: elections, election campaign, parliament, Galicia, social and Christian flows.

УДК 94 (477)-058.232.6 "1905/1907"

Наталія Ковальова

СЕЛЯНСЬКИЙ РУХ У НАДДНІПРЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ В УМОВАХ РЕВОЛЮЦІЇ 1905–1907 РР.: МАСШТАБИ, ФОРМИ ТА РУШІЙНІ СИЛИ

У статті проаналізовано ключові аспекти селянського руху в українських губерніях періоду революції 1905–1907 рр.: масштаби, форми та соціальний склад учасників селянських виступів. Визначено цілі та мотивацію боротьби різних верств селянства й наслідки селянського руху. Встановлено общинний характер "аграрної революції" 1905–1907 рр. Серед її організаторів відзначено роль фронтовиків, молоді, селян-відхідників.

Ключові слова: революція 1905–1907 рр., селянство, селянський рух, погроми, община.

Актуальність проблематики обумовлена теоретичними та практичними результатами характеристики рушійних сил селянського руху 1905–1907 рр. як важливої складової концепції "аграрної революції" у Наддніпрянській Україні. Досліджувана нами проблема розкриває регіональні особливості боротьби селянства за землю та передумови виникнення і розвитку селянського руху 1917–1922 рр.

Наукова новизна дослідження полягає у з'ясуванні мотивації участі різних верств селянства у виступах проти поміщиків, заможних селян, держави. Шляхом аналізу й переосмислення здобутків радянської історіографії 1920-х рр., 1950–1980-х рр., напрацювань сучасних вітчизняних та російських дослідників, а також досягнень західного селянствознавства встановлено коло організаторів селянської боротьби. Радянська історична наука досліджувана нами проблему висвітлювала як класову боротьбу сільської бідноти під керівництвом РСДРП (більшовиків) та пролетаріату. Сучасна російська історична наука, ґрунтовно відтворюючи революційні події початку ХХ ст., не в повній мірі знайома з їх особливостями в Україні.

Метою дослідження є з'ясування таких ключових аспектів селянської боротьби, як масштаби, форми та соціальний склад учасників.

Аграрно-селянське питання періоду революції 1905–1907 рр. отримало всебічне висвітлення в історичній літературі. Основи для вивчення масового селянського руху періоду революції 1905–1907 рр. заклала історіографія 1920-х рр. (праці С. Дубровського, Є. Мороховця, А. Шестакова, а з українських дослідників – В. Качинського, Н. Мірзи-Авакянц) [1–4].

Найбільш плідним у вивченні селянського руху був період 1950–1980-х рр.: радянські дослідники увели до наукового обігу основний масив архівних джерел і створили значний комплекс наукових праць. На думку сучасних дослідників С. Євсєєнка та О. Герасименко, найбільш ґрунтовний характер з них мають монографії М. Лещенка, а розроблена ним методика підрахунку селянських виступів не втратила своєї наукової цінності [4, с. 51; 5, с. 97].

Однак останнім часом проблема селянського руху початку ХХ ст. не є такою привабливою для вітчизняних науковців, дослідницькі інтереси яких скеровані переважно на з'ясування сутності

аграрного питання та діяльність українських політичних партій. Новітні дослідження історії селянського руху обмежуються територією Лівобережної України [6–7], багато аспектів селянського руху залишаються поза увагою науковців. У контексті відтворення "аграрної (селянської) революції" окремої уваги дослідників вимагає висвітлення кількісного та якісного складу учасників селянських виступів, мотивація їх боротьби. Саме цим аспектам і присвячується дане дослідження.

Розпочавшись у лютому 1905 р. у селах Орловської і Курської губерній, селянський рух перекинувся до Чернігівської, Харківської, Полтавської, Катеринославської та інших губерній України. Згідно із підрахунками М. Лещенка, упродовж трьох років революції в Україні відбулося 6802 селянських виступів, які охопили 10684 сіл з населенням понад 13 млн осіб. Найбільш широких масштабів селянський рух набув на Правобережній Україні (57,7 % усіх виступів). Друге місце посіла Лівобережна Україна (24,8 %) і останнє – Південна Україна (17,5 %) [8, с. 343].

Серед дослідників існують два підходи щодо визначення періоду найвищого піднесення селянського руху [9, с. 31, 34–35]. Прихильники першого – за кількістю охоплених заворушеннями повітів – таким часом вважають весну-літо 1906 р. (таких поглядів дотримувалася, зокрема, дослідниця 1920-х рр. Н. Мірза-Авакянц) [4, с. 51]. Прихильники іншого підходу – 1905 р. – свою позицію обґрунтовують підрахунками кількості селянських виступів (А. Анфімов, М. Лещенко) [8, с. 204; 9, с. 35]. За підрахунками останнього, у 1905 р. 3967 селянських виступів охопили 6884 сіл із населенням понад 5 млн осіб [8, с. 204].

У розвитку селянського руху в 1905 р. М. Лещенко виділяє два етапи: весняно-літній у квітні-червні (1720 з 2045 виступів, або 84,1 % – могутній страйковий рух селян і сільськогосподарських робітників), і осінньо-зимовий у жовтні-грудні (1808 з 1873 виступів, або 96,5 % – розгром селянами поміщицьких маєтків і куркульських садиб, збройні сутички із поліцією і військами) [8, с. 207].

Підйом селянського руху у 1905 р. дослідники пояснюють поверненням демобілізованих фронтовиків (принесли невдоволення з армії), чутками про жовтневий страйк і своєрідним тлумаченням Маніфесту 17 жовтня 1905 р. (як дарування свободи захоплення поміщицької землі) [2, с. 94; 10, с. 60]. В українських губерніях, зокрема на Чернігівщині, дослідники вказують на зв'язок селянських заворушень із єврейськими погромами: бездіяльність влади під час єврейських погромів селяни розуміли як дозвіл "бити панів і жидів" [1, с. 108].

У 1906 р. масштаби селянського руху поступово йдуть на спад. У 1906–1907 рр., за підрахунками М. Лещенка, в Україні відбулося не менше 2835 селянських виступів, які охопили 3807 сіл із населенням понад 5,2 млн осіб. На Правобережну Україну припадало не менше 2004 виступів, або 73,6 %, на Лівобережну – 21,3 % і Південну – 5,1 % їх загальної кількості. Це було у 1,4 рази менше у порівнянні із 1905 р. [8, с. 334–335, 337].

Форми селянського руху 1905–1907 рр. досить детально проаналізовані радянськими дослідниками: М. Лещенко виділив 8, а І. Рева – 15 форм селянської боротьби [4, с. 52]. Переважна більшість селянських виступів носила характер перманентної боротьби, властивої для попередніх історичних періодів. Визначальними для "аграрної (селянської) революції" були активні форми селянських виступів, обумовлені специфікою соціально-економічного розвитку окремих районів. На Лівобережній Україні, де були найбільш поширені пережитки кріпосництва і в низці повітів переважала відробіткова система, набули поширення розгрома поміщицьких маєтків і поділ між селянами майна і продуктів, захоплених в економіях. Найбільших збитків від розгрому поміщицьких маєтків у 1905 р., згідно із даними Міністерства внутрішніх справ, зазнала Чернігівська губернія (4900006 крб.). За цим показником Чернігівщина посіла четверте місце в Російській імперії і перше в Україні [11, с. 27]. За нею йшла Полтавська губернія [10, с. 70]. На Півдні і Правобережній Україні, де в сільському господарстві переважали капіталістичні відносини, найбільш поширеною формою руху були страйки селян і сільськогосподарських робітників [12, с. 63].

Селянський рух мав переважно економічний характер і скеровувався проти великих землевласників, а в Південній Україні нерідко і проти заможних селян [2, с. 99]. Політичний характер селянського руху, як відзначають С. Дубровський та Є. Мороховець, був незначним: відмова від сплати податків, зумовлена в основному неврожаєм (у 1905 р. із земських зборів надійшло 50 %, у 1906 р. – 20 %), і рідше – заміна місцевої влади (сільських і волосних) [1, с. 117; 2, с. 100]. Боротьбу за землю селяни не пов'язували із боротьбою за владу [2, с. 101–102].

Основне місце у селянському русі періоду революції 1905–1907 рр. займали виступи проти поміщиків ("перша соціальна війна" на селі за оцінкою радянської історичної науки). Антипоміщицькі виступи на території усієї Російської імперії, за підрахунками С. Дубровського, становили 75,4 % від загальної кількості усіх селянських виступів [13, с. 64]. Погроми поміщицьких маєтків, хоч і мали елементи вандалізму, але переслідували чітко визначену мету: вигнати поміщика на 2–3 роки із села, щоб отримати на вигідних умовах землю в оренду. Саме через це селяни руйнували поміщицькі господарства, нападали на цукрові та винокурні заводи [1, с. 116; 13, с. 70–71]. У тих місцях, у яких селяни постраждали від голоду, вони розбирали худобу, продукти харчування і

фураж [13, с. 71]. Участь у нападах на поміщицькі маєтки брали селяни двох-трьох, а у деяких випадках і більшої кількості сіл [8, с. 187]. Пік погромницького руху припав на осінь – зиму 1905 р. У 1906 р. погроми зменшилися і у 1907 р. майже зовсім припинився.

Випадки фізичного насильства над поміщиками зустрічалися досить рідко [1, с. 116; 14, с. 218–219]. Навпаки, жертви були з боку повсталих селян: поліція, війська, чорносотенні організації жорстоко розправлялися з учасниками заворушень. Так, в умовах революції формувалися основні компоненти механізму революційного насилля, скерованого на ліквідацію поміщицького землеволодіння [14, с. 218–219].

Виступи проти заможних селян, сільських підприємців у роки революції 1905–1907 рр. не набули широких масштабів. У рамках Російської імперії, за підрахунками С. Дубровського, вони склали всього лише 1,4 % від усієї кількості селянських виступів [13, с. 64–65, 82]. В українських губерніях, за підрахунками М. Лещенка не менше 4/5–2/3 погромних виступів скеровано проти поміщиків і приблизно 1/5–1/3 – проти сільських підприємців [8, с. 187]. Рух проти заможних селян особливо був поширений у степовій Україні [13, с. 82]. Зокрема, у Херсонській губернії зі 130 розгромлених господарств не менше 15–18 становили будинки і садиби заможних селян. У Дніпровському повіті Таврійської губернії з 39 повстань 23 скеровано проти сільських підприємців [8, с. 187]. У своїх заможних односельців селяни намагалися відібрати землі, здійснювали потрави посівів і випасів, вивозили зібраний врожай. При цьому становище заможних селян було досить неоднозначним. Наприклад, у Чернігівському повіті джерела вказують і на рух проти заможного селянства, і на їх участь у селянському русі [13, с. 83].

Організаторами і керівниками селянських виступів дослідники називають представників сільського пролетаріату і найбіднішого селянства, які побували на заробітках у містах, зокрема, на фабриках, заводах, шахтах, де знайомилися із досвідом боротьби міських робітників або були її учасниками, а також солдатів, що повернулися із Маньчжурії (російсько-японської війни). Більш чутливими до пропаганди виявилися необтяжена моральними принципами сільська молодь та безземельні селяни, яким нічого було втрачати [3, с. 40; 10, с. 72–73, 76; 12, с. 63; 13, с. 46, 90; 15, с. 41–43]. Новини від міських родичів селянством сприймалися краще, ніж промови партійних агітаторів [16, с. 258]. Основну роль селян-відходників і молоді у формуванні селянської свідомості в умовах революції відзначав і сучасний російський дослідник П. Кабитов [10, с. 67–68].

Питання участі різних соціальних верств села у селянському русі відтворюється дослідниками на основі офіційних документів та матеріалів опитування, проведеного "Вільним економічним товариством", яке вивчало аграрний рух 1905–1907 рр. У боротьбі проти поміщиків, селяни виступали не усім "миром". Причини і цілі боротьби окремих верств селянства були досить різними. Традиційно поширеним і усталеним в історичній літературі вважається твердження дослідників 1960–1970-х рр. про активну участь у селянському русі сільської бідноти і середнього селянства [12, с. 63]. На думку дослідників 1920-х рр., найбільш активну роль у селянських виступах відігравали середняки, а бідняки йшли за ними, виступаючи на перший план лише у деяких місцевостях Південної України [2, с. 99]. "Душею" руху вважав середняків і бідняків С. Дубровський [1, с. 110].

Селяни-середняки були вирішальною силою на селі, їм належала більшість в общині, через що вони й були, на думку британського історика, одного із засновників західного селянствознавства Т. Шаніна, "маршевою армією жакерії" [16, с. 151, 277]. Середняцькі верстви села до боротьби підштовхувала загроза пауперизації: малоземелля, важкі відробітки і висока оренда у поміщика, яка особливо не підйомною стала у 1905 р., а також високі платежі державі. Тому середняки намагалися будь-якими засобами досягти полегшення умов оренди приватновласницької землі, наділення землею усіх охочих її обробляти за рахунок приватних, казенних та інших земель. Вимоги середняків часто мали реакційний характер: ведучи натуральне господарство, вони виступали проти розвитку грошових відносин (здавати землю не за гроші, а за відробітки), проти використання більш досконалих сільськогосподарських знарядь і машин (підтримували здольну оренду і ручну працю) і ставилися вороже до капіталістичних нововведень [1, с. 111]. Також середняки виступали проти найму поміщиками робітників, виганяли їх і намагалися примусити поміщика здавати землю в оренду селянам [13, с. 86]. Таким чином, метою середняка у 1905 р. було оволодіння приватновласницькими землями будь-якими засобами [1, с. 110].

Значну активність на селі проявляла біднота: бідність і безвихідь робили її найбільш революційною силою [1, с. 112]. Активним рух бідноти був у тих районах, у яких особливо відчувалося соціальне розшарування селянства. Тут бідняки були головними "аграрниками" й вели боротьбу не лише проти поміщиків, а часто й проти заможних селян. Однак у деяких районах Правобережної України селяни побоювалися: якщо поміщик дізнається про участь у мітингу, то не дасть землі в оренду, або виділить у дуже поганому місці [13, с. 85].

Сільськогосподарські робітники ("справжні аграрники") були зацікавлені у підвищенні заробітної плати, скороченні робочого дня, поліпшенні умов праці [13, с. 84]. Страйки сільськогосподарських робітників найбільш поширеними були на Правобережній Україні. Заможне селянство вважалося носієм буржуазних ідей на селі. Воно відігравало керівну роль у селянських організаціях, зокрема у "Селянському союзі". На інтереси заможного селянства орієнтувалися спершу народники, а на початку XX ст. – соціалісти-революціонери [13, с. 87]. Однак заможні селяни революціонерами не були. Вони виступали за розширення свого господарства (наділення по 50 або 100 десятин землі за нижчими цінами), не вимагали відібрати землю у поміщика (якщо отримувати її, то "не бунтом, а чесно" – за викуп). Основні вимоги заможних селян: зменшення податків і частково зміна влади. Сільська буржуазія виступала за знищення общинного землеволодіння, приватну власність на землю, усунення аграрних протиріч шляхом різних реформ, громадянського рівноправ'я, деякої політичної свободи, загальних культурних заходів [1, с. 114; 13, с. 87–88].

Під час селянських заворушень заможні селяни, хоча і "косо" дивилися на виступи проти поміщиків, проте у деяких випадках брали у них активну участь: разом із селянами захоплювали поміщицьке майно і вивозили на підводах, наймаючи бідняків за частку панського добра [13, с. 89]. Найбільшу вигоду заможні селяни отримували при вирубках лісів і погромах [2, с. 99; 16, с. 151]. У низці місцевостей заможні селяни створювали "чорні сотні" і влаштовували самосуди над учасниками аграрних заворушень, допомагаючи владі у придушенні селянського руху. Таким чином, у селі зароджувалися елементи майбутньої громадянської війни [12, с. 63; 13, с. 89; 17, с. 29]. Сучасний російський дослідник О. Вронський вважає події 1905–1907 рр. на селі справжнім актом громадянської війни [18, с. 122].

Селянські бунти сприяли піднесенню ролі сільської общини, яка нерідко виступала справжнім організатором селянських виступів [1, с. 145; 10, с. 69, 76; 16, с. 278; 18, с. 21, 107]. Конфлікт общини (її "середняцької" більшості) із поміщиком чи місцевою владою, на думку Т. Шаніна, був найбільш важливим чинником конфронтації 1905–1907 рр. [16, с. 265]. Виникненню більшості аграрних заворушень передувала попередня змова селян на сході [18, с. 99]. Общинні сходи визначали відповідні форми селянської боротьби: організовували сільськогосподарські страйки тощо [16, с. 151–152].

У селянському середовищі Т. Шанін розрізняв "темних" і "свідомих" селян. Перші були особами неграмотними, схильними до алкоголізму, жорстокими, підтримували чорносотенців. "Свідомі" селяни (грамотні, здатні налагодити власне господарство, політично проникливі й радикальні у своїх вимогах) – селянський політичний "клас для себе" – знаходився у процесі формування. У 1905 р. зростав саме їх вплив на селі [16, с. 171–172].

На усіх етапах революції 1905–1907 рр., як відзначають джерела та історіографія, селянський рух залишався стихійним і неорганізованим. Він не посягав на державну владу, а його учасники висували місцеві вимоги. Таким чином, він поєднував, на думку С. Дубровського, економічну революційність та політичну безпомічність [1, с. 121]. Задіяною у селянському русі була незначна частина сільського населення. За підрахунками М. Лещенка, з 13,1 млн жителів сіл, охоплених заворушеннями, участь в останніх брала лише 1/3 (приблизно 4–4,5 млн осіб), що становило понад 1/5 сільського населення України. Переважна більшість його (майже 4/5 загальної кількості селян) не була втягнута у боротьбу [8, с. 213, 352–353].

Селянський рух періоду революції 1905–1907 рр. мав економічні та політичні наслідки. Селяни домоглися деяких поступок від поміщиків: розширилася оренда землі, орендна плата зменшилася у середньому на 30 %, зросла заробітна плата (на 28–80 %), поміщики стали більш активно продавати свої маєтки [1, с. 123–124; 3, с. 61–63]. На значні поступки змушена була піти й держава: припинення викупних платежів, створення Державної Думи, де селянські депутати у 1906–1907 рр. змогли заявити про потреби селянства та проведення аграрної реформи. Політичні наслідки селянського руху проявилися у політизації селянства, консолідації сільської поземельної общини [10, с. 94–95, 113]. Однак наступили зміни і для самої общини, яку правлячі кола і землевласники вважали джерелом усіх бід і нещастя [3, с. 63].

Участь в селянському русі в українських губерніях періоду революції 1905–1907 рр. брала близько 1/5 селянства. Кожна його верства мала свої цілі боротьби, яка загалом носила архаїчний характер. Селянський рух поставив під загрозу існування великого землеволодіння і долю дворянства, змусивши правлячі кола Російської імперії змінити ставлення до селянства і аграрно-селянської проблеми. За вплив на селянство боролися різні політичні сили і ці аспекти потребують додаткового дослідження сучасною історичною наукою. Найбільш радикальні політичні партії РСДРП та соціалісти-революціонери здобули досвід практичної реалізації пропонованих ними ідей "аграрної революції" та революційного захоплення землі селянами.

Список використаних джерел

1. Дубровский С. М. Очерки русской революции / С. М. Дубровский. – М.: Новая деревня, 1923. – Вып. 1. –

418 с. 2. Мороховец Е. Крестьянское движение 1905–1907 гг. и социал-демократия / Е. Мороховец // Пролетарская революция. – 1925. – № 2. – С. 89–102. 3. Шестаков А. В. Бунт земли (крестьянская революция 1905–1906 г.) / А. В. Шестаков. – М.: Красная новь, 1923. – 112 с. 4. Євсєєнко С. А. Селянський рух у 1905–1907 рр. в Україні (радянська історіографія проблеми) / С. А. Євсєєнко // Український селянин. – 2004. – Вип. 8. – С. 50–54. 5. Герасименко О. В. З історії селянських виступів у Харківській губернії на початку ХХ ст. (1900 – лютий 1917 рр.) / О. В. Герасименко // Український селянин. – Черкаси, 2003. – Вип. 7. – С. 96–99. 6. Герасименко О. В. Селянський рух у Лівобережній Україні (1900 – лютий 1917 рр.): автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук. спец. 07.00.01 "Історія України" / О. В. Герасименко. – Черкаси, 2008. – 20 с. 7. Кудінов Д. В. Селянський рух у Лівобережній Україні в 1905–1907 рр.: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук. спец. 07.00.01 "Історія України" / Д. В. Кудінов. – К., 2009. – 16 с. 8. Лещенко М. Н. Українське село в революції 1905–1907 рр. / М. Н. Лещенко. – К.: Наук. думка, 1977. – 360 с. 9. Анфимов А. М. П. А. Столыпин и российское крестьянство / А. М. Анфимов. – М.: Институт рос. ист., 2002. – 300 с. 10. Кабытов П. С. Русское крестьянство в начале ХХ в. / П. С. Кабытов. – Самара: Самарский университет, 1999. – 156 с. 11. Нариси історії Чернігівської обласної партійної організації. – К.: Вид-во політичної літератури України, 1970. – 414 с. 12. Лещенко М. Н. Боротьба більшовицьких організацій України за селянство в роки першої російської революції / М. Н. Лещенко // Український історичний журнал. – 1965. – № 1. – С. 53–65. 13. Дубровский С. М. Крестьянское движение в революции 1905–1907 гг. / С. М. Дубровский. – М.: Изд-во АН СССР, 1956. – 168 с. 14. Данилов В. П. История крестьянства России в ХХ веке. Избранные труды / В. П. Данилов. – М.: РОССПЭН, 2011. – Ч. 2. – 831 с. 15. Михайлюк О. Г. Більшовики України в боротьбі за селянство (1905–1917) / О. Г. Михайлюк. – Л.: Вид-во Львівського університету, 1967. – 141 с. 16. Шанин Т. Революция как момент истины. Россия 1905–1907 гг. 1917–1922 гг. / Т. Шанин. – М.: Весь мир, 1997. – 560 с. 17. Дубровский С. М. Сельское хозяйство и крестьянство России в период империализма / С. М. Дубровский. – М.: Наука, 1975. – 398 с. 18. Вронский О. Г. Государственная власть России и крестьянская община в годы "великих потрясений" (1905–1917) / О. Г. Вронский. – М., 2000. – 418 с.

Наталія Ковалева

КРЕСТЬЯНСКОЕ ДВИЖЕНИЕ В НАДДНЕПРЯНСКОЙ УКРАИНЕ В УСЛОВИЯХ РЕВОЛЮЦИИ 1905–1907 ГГ.: МАСШТАБЫ, ФОРМЫ И ДВИЖУЩИЕ СИЛЫ

В статье анализируются ключевые аспекты крестьянского движения в украинских губерниях в условиях революции 1905–1907 гг.: масштабы, формы и социальный состав участников крестьянских выступлений. Определены цели и мотивация борьбы различных слоев и последствия крестьянского движения. Установлен общинный характер "аграрной революции" 1905–1907 гг. В качестве ее организаторов отмечается роль фронтовиков, молодежи, крестьян-отходников.

Ключевые слова: революция 1905–1907 гг., крестьянство, крестьянское движение, погромы, община.

Natalia Kovalyova

PEASANT MOVEMENT IN NADDNEPRYANSKAYA UKRAINE IN THE CONDITIONS OF REVOLUTION OF 1905–1907: COVERAGE, FORMS AND MOTIVE FORCES

The article analysis the key aspects of peasant movement in Ukrainian provinces in the period of revolution of 1905–1907: coverage, forms and social structure of participants of peasant actions. It determines aims and motivation of participation of different peasant sections in active forms of struggle, the results of peasant movement. Communal character of "agrarian revolution" of 1905–1907 has been ascertained. The part of front line soldiers, youths, setting-off peasants among its organizers has been noticed.

Key words: revolution of 1905–1907, peasantry, peasant movement, massacres, community.

УДК 94(447)

Олександр Петровський

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ОХОРОНИ ПАМ'ЯТОК АРХЕОЛОГІЇ У ДРУГІЙ РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ ТА СПРОБИ ПОШИРЕННЯ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ НА СХІДНУ ГАЛИЧИНУ (1918–1938 РР.)

На документальних архівних джерелах та матеріалах наукових публікацій розкриваються основні правові та організаційні аспекти процесу формування державних органів охорони пам'яток археології у міжвоєнній Польщі та поширення їх діяльності на західноукраїнські землі, зокрема територію Східної Галичини.

Ключові слова: охорона пам'яток, археологічна спадщина України, Східна Галичина, історія державних органів управління Польщі, міжвоєнний період.